

**Проф. др Александар Савановић,
ТЕОРИЈА РЕПУБЛИКЕ,
Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци,
Бања Лука, 2019.**

Професор Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци и један од најпознатијих политиколога из Републике Српске, др Александар Савановић, чија су основна поља научног интересовања контрактуализам, конституционализам и либерализам, недавно је објавио нову књигу „Теорија Републике“. Током јавних наступа у којима је говорио о књизи наглашавао је да поменути монографију сматра својим животним делом, као и да је на њој радио готово пуних десет година. Штавише, Савановић је изнео и став да – како ствари стоје – више неће писати дела монографског типа, управо зато што верује да је суштину сопствене политичке филозофије и есенцију својих републиканских предубеђења верно уткао у странице књиге коју је објавио његов матични универзитет. Због тога написаном делу треба посветити пажњу путем достојног критичког осврта.

Иако стриктно теоријског карактера, монографија је плод ауторове жеље да пружи конкретне и јасне одговоре на проблеме политичког живота Републике Српске, што се може наслутити већ на основу посвете којом Савановић започиње своју студију републиканизма и демократије: "Максиму, с надом да ће његовој генерацији поћи за руком да од овога што смо им оставили направе Другу републику, другачију и бољу." Ипак, књига се ни у једном тренутку не прелива из домена теоријског у област дневнополитичког. Она остаје верна тежњи и циљу аутора да ослањањем на традицију републиканске политичке филозофије изнесе своје одговоре на питања важна не само за Републику Српску и Балканско полуострво, већ и за политичку теорију и политику као такву уопште. Нека од питања која се постављају и којима Савановић приступа на један исцрпан, темељан и свеобухватан начин су питања везана за онтолошки статус и логички садржај природног стања, као и дилеме које се тичу теоријског концепта друштвеног уговора, пре свега оне дилеме везане за појам са-

гласности и за појам пристанка. У том смислу, највише се пажње посвећује идеји о принудном пристанку, али се такође обрађује и врло актуелно питање повлачења пристанка, односно сецесије од међународно признате државе. Но кренимо редом.

У складу са контрактуалистичким приступом политичкој теорији на који се ослања и чију оправданост заступа, Савановић у првом поглављу „Теорије Републике“ разматра суштину природног стања, као претпостављеног претполитичког периода у ком су људи били потпуно слободни, али исто тако и лишени сигурности и права које им држава као друштвена творевина пружа. Аутор током промишљања онтологије теорије друштвеног уговора брани став да она с правом редукује људска бића на рационалне индивидуе (иако се због тог аргумента упућује једна од најчесталијих критика на рачун контрактуалистичке мисли), јер сматра да поменути теоријско-појмовни оквир – ако се не схвати вулгарно и буквално – сугерише слободу као врховно политичко добро којим појединац у потпуности влада, а слободни појединац је најпотпунија индивидуа која, поред своје рационалности, поседује и друге врлине неопходне за склапање друштвеног уговора и формирање функционалне државе.

Савановић у првом поглављу такође пружа свој онтолошки поглед на појмове природног закона и природних/инхерентних људских права, тврдећи да човек има урођену потребу да изађе из онога што су класични филозофи либерализма описивали као природно стање, а та га потреба даље води ка организовању друштва на начин који обезбеђује мир и благостање. Затим, се – након разматрања урођених потреба – осврће и на инхерентна људска права, при чему једноставним еклектичким поступком доказује да одређена права те врсте постоје, стављајући нагласак на право човека на слободу и једнакост.

Ипак, аутор се не бави само политичко-филозофским недоумицама везаним за настанак државе као уређене заједнице, јер у другом, трећем и четвртом поглављу промишља и поједине постконститутивне аспекте као што су дискреционо овлашћење, појам грађанства (у односу на постојање јавне и приватне сфере), демократија, тиранија већине, као и могућност грађанске непослушности или отцепљење једног дела територије од већ успостављене државе. На пример, када говори о сецесији, Савановић закључује да право на одвајање од неправедне државе (која угрожава део свог становништва) мора постојати, јер је у том случају постојећа држава та која крши начела друштвеног уговора. У том контексту разматра и тиранију већине над мањином, као и обавезе и дужности грађана, односно проблематику интерактивног односа политичке облигације и слободне воље.

Коначно, остајући веран научном методу, он у финалном поглављу пружа критички осврт на изнете претпоставке и хипотезе, где контрактуалистичку републикасну традицију – чије постулате заступа – излаже критици других приступа везаних за теорију државе. Та саморефлексија додатно ојачава већ вешто одбрањене тезе, јер их сучељава са познатим критикама које се износе на рачун контрактуалистичког приступа и републиканизма, а потом их без већих потешкоћа разлаже и успешно одбацује/негира.

Притом, промишљање, реинтерпретација и одбрана републиканизма је – као што и сâм аутор тврди – тренутно преко потребан филозофски и друштвени подухват, па се Савановићевој монографији може приписати и друштвени, а не само научни значај, који она свакако поседује. Пре свега, републиканизам је облик политичке владавине који се у историји српског народа ретко појављује, као што и аутор примећује. Стога и не чуди што се неки основни постулати и претпоставке републиканизма на нашим просторима не разумеју, погрешно интерпретирају, а у политичкој пракси и отворено злоупотребљавају. У том смислу, „Теорија Републике“ представља покушај упознавања читалаца са принципима праведне власти који се далеко боље разумеју и практикују у старим западним демократијама него код нас, па се у том смислу поменута монографија обраћа не само научној заједници, већ и широј публици.

Ипак, и западне демократије ушле су у својеврсну врсту политичке кризе у којој сâме газе по принципима и идеалима на којима су засноване и утемељене. „Теорија Републике“ подсећа на један од тих идеала, републику, и објашњава зашто је се сада више него икада раније потребно вратити промишљању и примени начела на којима тај идеал почива.

